

Franta Erben: První český sokol na olympiádě

26.11.2025

Gymnasta, vlastenec, rekordman a rodák ze Žižkova. Zlatého medailistu zabilo gestapo.

Na Komenského náměstí se přímo naproti škole narodil 27. listopadu 1874 malý František Erben. Brzy se ukázalo, že miluje sport, běhal, skákal, a když mu bylo 10 let, přemluvil s kamarádem tatínka, aby mu na dvoře domu postavil hrazdu. Dětem ze sousedství na ní ukazoval, co všechno umí. Stal se taky oblíbencem školníka Jaurise, který malého cvičence pouštěl do školní tělocvičny i poté, co žáci odešli. Do žižkovského Sokola v Poděbradské, dnes Hartigově ulici, to měl kluk kousek. Netrvalo dlouho a ostatním už předcvičoval. Česká obec sokolská, organizace jen o dvanáct let mladší než Franta, se mu stala osudem, a kromě síly těla z chlapce vychovávala velkého vlastence.

Hoch dospíval, vychodil obchodní školu a brzy začal pracovat jako účetní v tiskárně J. Stolaře ve Školské ulici nedaleko Václavského náměstí. V žižkovském Sokole postoupil — nejdřív se prosadil jako vedoucí družstva, aby se roku 1900 stal náčelníkem jednoty. Právě tento rok byl pro něj významný, konaly se totiž teprve 2. letní olympijské hry. Hostila je Paříž a pětadvacetiletý gymnasta tam vyrazil změřit síly. Dopadl dobře, v konkurenci 246 sportovců obsadil celkové 34. místo, dokonce v jednotlivých disciplínách kraloval, byl první např. ve cvicích na koni našíř. Obrovským úspěchem ale bylo, že se stal prvním českým sokolem, který závodil na olympiádě. Organizátoři mu účast trochu komplikovali, neboť uváděli, že je z městečka Zirkow, které leží na poloostrově Rujana na samém severu Německa — chyba byla v podobnosti s názvem města Žižkov.

Po návratu domů byl sportovec ze světové olympiády nadšen. S oblibou často říkal: „Co je ptáku vzduch a rybě voda, to je mi tělocvik.“ Velký úspěch slavil o sedm let později na mistrovství světa ve sportovní gymnastice. To pořádala rodná Praha a možná i to byl důvod, proč Franta, jinak mu v Sokole ani neřekli, ze sebe vydal vše. Získal tři zlaté medaile — na hrazdě, na koni našíř a v soutěži družstev. K tomu ještě dvakrát bronz — ve víceboji a na bradlech. Tehdy bydlel už několik let v Plzni, kde koupil knihtiskárnu Stiller a Erben a ujal se jejího vedení, v tamním Sokole byl pak náčelníkem, k tomu vydával Sokolský zpravodaj. Podnikání v západních Čechách skončilo ale neúspěchem, proto nastoupil dráhu kočovného učitele a vedl cvičitelské kurzy v jednotlivých sokolských župách. Nakonec ho starosta České obce sokolské Scheiner vyslal do Ruska, kde se měl stát v Petrohradu učitelem tělocviku v důstojnické šermířské škole. „O ruštině jsem neměl ani zdání. Koupil jsem si sice na cestu knížku ‚Za 36 hodin rusky‘ a dřel jsem celou dvoudenní cestu, ale když jsem přijel, neuměl jsem nic,“ říkal žižkovský rodák v pamětech pražské spisovatelky Blanky Kovaříkové. Ta Erbenův život zmapovala náhodou — když se totiž její dcera v roce 2019 do rodiny potomků Franty Erbena přivdala, spisovatelka se dostala k rozsáhlému rodinnému archivu. „Při jedné návštěvě jejich horské chaty jsem zjistila, že mají spousty dokumentů a fotografií svého předka. Ochotně mi je zapůjčili a já se do nich s radostí ponořila,“ vypráví spisovatelka, která se věnuje osudům pražských domů a jejich slavných obyvatel.

Ale zpět do Petrohradu. Tady Erbena na nádraží vyzvedl bratr Rejman, český obchodník s klenoty a též sokol. Sedli do saní. „Koně jen letěli, provezli mne ruským sídelním městem. Petrohrad na mne udělal mohutný dojem,“ cituje Erbena spisovatelka Kovaříková. Za pár let si František přivezl do Ruska o 20 let mladší Růženku Chromou a vzali se. Když pak za tři roky vstoupil do československých legií, vedl sokolská vystoupení legionářů, vlakem se dostal na Sibiř a nakonec až do Japonska, kde se krátký čas snažil z lásky ke gymnastice studovat techniky tamních sportovců. Zpět do Československa se vrátil až roku 1921. V Karlíně, kam chodily i obě jeho děti Jiří a Zorka, se stal náčelníkem Sokola. Rodina se brzy přestěhovala do Tyršova domu, sídla České obce sokolské, kde Erben cvičil, psal články nebo rád hostil návštěvy. Ve formě se udržel až do roku 1938, kdy kvůli horšícímu se zdraví odešel do penze.

S příchodem Hitlera nastalo pro sokoly peklo. V dubnu 1941 byla činnost organizace zastavena a gestapo začalo zatýkat její členy, z nichž mnozí působili v odboji. Franta byl už vážně nemocný, když si pro něj přišli přímo do Tyršova domu. O jeho konci píše Rudolf Procházka ve sborníku, který Frantovi Erbenovi uspořádal na památku v roce 1947: „Paní Erbenová byla doma, jejich dcerka Zorka měla právě po maturitě a těšila se, že si může popřát volnosti. Byla zrovna pod sprchou. Maminka ji volá, aby se šla honem ještě podívat na tatínka...“ Za tři dny byl František Erben zavražděn na Kobyliské střelnici, bylo mu 67 let. Rodina se musela z Tyršova domu odstěhovat do Libně, byla stále pod útoky gestapa. Manželka Růžena se už psychicky nesebrala a pár let po válce zemřela na zdravotní komplikace. Erbenovi potomci žijí dodnes na Žižkově a taky oni jsou pohybově zdatní.

Foto: archiv Blanky Kovaříkové